

ნიურნბერგის და ტოკიოს საერთაშორისო ტრიბუნალების გავლენა ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის დამკვიდრებაზე საერთაშორისო სისხლის სამართალში

მაჩინა მესხი

*ვუძღვნი საქართველოში საერთაშორისო სამართლის სკოლის დამფუძნებელ მამას,
ძვირფას მასწავლებელს, აკადემიკოს ლევან ალექსიძეს*

აბსტრაქტი

საერთაშორისო მართლმსაჯულების სისტემის დახვეწა თანამედროვე საერთაშორისო სისხლის სამართლის განვითარებისათვის ერთ-ერთი ფუნდამენტური მნიშვნელობის საკითხია. ეთნიკური, რელიგიური თუ რასობრივი ნიშნით დაპირისპირების ზრდა მსოფლიოში საერთაშორისო თანამეგობრობის მიერ განსაკუთრებით შემზარავ - საერთაშორისო - დანაშაულებად შერაცხული ქმედებების გამომწვევი მიზეზი ხდება, რაც ამ დანაშაულთა ჩამდენების მიმართ ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების საკითხს როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნულ დონეზე, უფრო მეტ აქტუალობას სძენს.

საკვანძო სიტყვები: ინდივიდუალური სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა; საერთაშორისო სისხლის სამართალი; ნიურნბერგის ტრიბუნალი; ტოკიოს ტრიბუნალი

შესავალი

ინდივიდუალური სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი საერთაშორისო სისხლის სამართალში, განსხვავებულ მიდგომებს წარმოშობს და ზოგ შემთხვევაში მას ეროვნული სისხლის სამართლის მოქმედების სფეროს მიაკუთვნებს.¹ ამ პოზიციას აქვს სამართლებრივი ახსნაც და საფუძველიც, ვინაიდან საერთაშორისო სისხლის სამართალი საერთაშორისო დანაშაულისათვის ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის განსაზღვრისას სისხლის სამართლის ზოგად პრინციპებს ეყრდნობა. შედეგად, ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი საერთაშორისო სისხლის სამართალს აახლოვებს სისხლის სამართლის შიდასახელმწიფოებრივ სისტემებთან.

საერთაშორისო სამართლის ძირითად სუბიექტად სუვერენული სახელმწიფოების აღიარება² არ გამორიცხავს ფიზიკური პირის ინდივიდუალურ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას საერთაშორისო დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში. ინდივიდისთვის სისხლისსამართლებრივი

¹ Brown, B., "Depoliticizing International Criminal Law," Theory and Practice of International Criminal Law: Essays in Honor of M. Cherif Bassiouni (2008), გვ. 83.

² ლევან ალექსიძე, (2014), თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, (თბილისი, 2014), გვ. 8.

პასუხისმგებლობის დაკისრებასთან ერთად შესაძლებელია სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის საკითხიც დაისვას.³

წინამდებარე სტატიაში, ამ მიზნით განხილულია ნიურნბერგისა (ნიურნბერგის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალი) და ტოკოსის (ტოკიოში განთავსებული, საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალი შორეული აღმოსავლეთისათვის) ტრიბუნალების წესდებები და აღნიშნული ტრიბუნალების შექმნასთან დაკავშირებული რამდენიმე საერთაშორისო ინსტრუმენტი, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა როგორც აღნიშნული ტრიბუნალების მიერ ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის დაკისრების პრაქტიკას, ასევე თანამედროვე საერთაშორისო სისხლის სამართლის მიერ ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დღეს აღიარებული მოდელის ჩამოყალიბებას.

1. ნიურნბერგის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის როლი

ნიურნბერგის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის მნიშვნელობა ძალიან დიდია საერთაშორისო დანაშაულის ჩადენისთვის ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის დამკვიდრების პროცესში. ტრიბუნალის შექმნის გადაწყვეტილება ჯერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომის დასრულებამდე იქნა მიღებული. 1943 წლის მოსკოვის დეკლარაცია ითვალისწინებდა მეორე მსოფლიო ომის ფარგლებში ჩადენილი საერთაშორისო დანაშაულებისთვის ნაციონალ-სოციალისტური გერმანული მუშათა პარტიის წევრების ინდივიდუალური წესით გასამართლების საკითხს.⁴

თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ შემთხვევაში პრობლემა მდგომარეობდა იმაში, თუ რა ფორმით უნდა აღსრულებულიყო მართლმსაჯულება, განსაკუთრებით კი იმ ფაქტორის გათვალისწინებით, რომ ეს არ გახლდათ საერთაშორისო დანაშაულებისთვის ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების პირველი მცდელობა.

ჯერ კიდევ ვერსალის ხელშეკრულება⁵ ითვალისწინებდა პირველი მსოფლიო ომის პერიოდში ჩადენილი, „საერთაშორისო მორალის წინააღმდეგ მიმართული“ უმძიმესი დანაშაულებისათვის ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას გერმანიის იმპერატორ ვილჰელმ მეორისათვის, რასაც პირდაპირ მიუთითებს ხელშეკრულების 227-ე მუხლი.⁶ ამავე მუხლით განისაზღვრა ტრიბუნალის შემადგენლობა, რომელიც უნდა შემდგარიყო შეერთებული შტატების, დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთის, იტალიისა და იაპონიის მიერ დანიშნული ხუთი მოსამართლისგან. ვფიქრობთ, ტრიბუნალის შემადგენლობაში მოკავშირე ქვეყნების მოსამართლეთა დასახელება ადასტურებს ინდივიდუალური საერთაშორისო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის

³ Ibid. 196.

⁴ Taylor Telford, *The Anatomy of Nuremberg Trials : A Personal Memoir* (Back Bay Books, 2013), 7 (შემდგენი - Telford, 2013).

⁵ Treaty of Versailles, Washington, Govt. print. off, 1919 <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0043.pdf> [ნანახია 19.07.2020].

⁶ “The Allied and Associated Powers publicly arraign William II of Hohenzollern, formerly German Emperor, for a supreme offence against international morality and the sanctity of treaties”, Ibid. 227.

დამკვიდრებასთან მიმართებით საერთაშორისო საზოგადოების მზაობას.⁷

მოუხედავად იმისა, რომ ვერსალის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ზემოაღნიშნული ნორმები განუხორციელებელი დარჩა,⁸ ვერსალის ხელშეკრულების მნიშვნელობა უაღრესად დიდია და შეიძლება ჩაითვალოს ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის დამკვიდრების „გარიჟრაჟად“.

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, ვერსალის ხელშეკრულებისა, და მასთან ერთად ლაიფციგის პროცესის⁹ გამოცდილების გათვალისწინებით, მეორე მსოფლიო ომის დამნაშავეთა გასამართლების მიზნით, სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალის შექმნის იდეა ჯერ კიდევ ომის დასრულებამდე არსებობდა. საბოლოოდ, 1944 წელს დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთის, ამერიკის შეერთებული შტატებისა და საბჭოთა კავშირის ლიდერების შეთანხმებით გადაწყდა საერთაშორისო ტრიბუნალის დაფუძნება.¹⁰ შედეგად, 1945 წელს ლონდონის შეთანხმების საფუძველზე შეიქმნა ნიურნბერგის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალი. ამავე შეთანხმებით მეორე მსოფლიო ომში გამარჯვებულმა მოკავშირეებმა ტრიბუნალის წესდებაც დაამტკიცეს.¹¹

ნიურნბერგის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის წესდების პირველივე მუხლის მიხედვით,¹² ტრიბუნალის შექმნის მიზანი იყო მეორე მსოფლიო ომის მომხადებასა და წარმოებაში ბრალდებულ პირთა გასამართლება, ხოლო წესდების მე-6 მუხლი კი პირდაპირ მიუთითებს ამ პირთათვის ინდივიდუალური სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების საკითხზე. ამავე მუხლის მიხედვით ტრიბუნალის იურისდიქცია ვრცელდებოდა შემდეგ დანაშაულებზე:

- ა) დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ;
- ბ) ომის დანაშაულები;

⁷ ამ მოსაზრებას კიდევ უფრო ამყარებს ვერსალის საბავო ხელშეკრულების 228-ე მუხლი, რომელიც მოკავშირე ქვეყნებს უფლებას აძლევს თავიანთ ტერიტორიაზე სამხედრო ტრიბუნალების მეშვეობით გაასამართლონ პირები, რომელთაც ბრალად ედება ომის კანონებისა და ჩვეულებების დარღვევა.

⁸ ვილჰელმ II-მ ჰოლანდიაში თავშესაფარი მიიღო (პოლიტიკური შეხედულების ნიადაგზე დევნის საფუძველით), რის გამოც მისი ექსტრადიცია ვეღარ განხორციელდა. ამასთან ვერც სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალის შექმნა მოხდა გერმანიაში.

⁹ პირველ მსოფლიო ომში დამნაშავე გერმანელთა გასამართლების მიზნით გერმანიის პარლამენტმა მიიღო კანონი, რომელიც გერმანიის უზენაეს სასამართლოს (German Reichsgericht) აღნიშნულ უფლებას ანიჭებდა. ეს სასამართლო პროცესები ლაიფციგის პროცესის (Leipzig War Crimes Trials) სახელით შევიდა ისტორიაში. იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლო პროცესი დაიწყო 900-მდე პირის მიმართ და მხოლოდ 6 პირი იქნა მსჯავრდებული, ლაიფციგის პროცესს დიდი გავლენა არ მოუხდენია საერთაშორისო დანაშაულისთვის ფიზიკური პირის ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის დამკვიდრებაში. თუმცა, აღნიშნულმა გამოცდილებამ ნამდვილად მოახდინა გავლენა მეორე მსოფლიო ომის დამნაშავეთა გასამართლების მიზნით საერთაშორისო ტრიბუნალების შექმნის პროცესზე.

¹⁰ Telford, 2013: 5.

¹¹ United Nations, Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis (“London Agreement”), 8 August 1945, 82 U.N.T.C. 280 <https://www.refworld.org/docid/47fd34d.html> [ნანახია 19.07. 2020].

¹² Ibid. 1.

გ) დანაშაული კაცობრიობის წინააღმდეგ.¹³

აქვე უნდა აღინიშნოს ის მნიშვნელოვანი გარემოება, რომ ტრიბუნალის წესდების მე-6 მუხლის საფუძველზე პასუხისმგებლობის დაკისრებისთვის, მუხლი არ აკონკრეტებს დანაშაულებრივ ქმედებაში პირის პასუხისმგებლობის ფორმას. ეს უკანასკნელი განსაზღვრავს „ფართო ჩარჩოს“ და აწესებს შემდეგს: ტრიბუნალის მიერ გასამართლებულ იქნას პირები, მიუხედავად იმისა, ინდივიდუალურად მოქმედებდნენ ისინი თუ დანაშაულებრივ ორგანიზაციაში წევრობის გზით.¹⁴ შეიძლება ითქვას, რომ ამ ჩანაწერით ტრიბუნალის მიერ ამსრულებელიც და თანამონაწილეს ექცევა ერთიანი ამსრულებლობის პრინციპის მოქმედების ფარგლებში.

გარდა ამისა, წესდების მე-6 მუხლშივე განსაზღვრულია მეთაურის, ორგანიზატორის, წამქეზებლის, დანაშაულებრივი ბრძანების გამცემ პირთა პასუხისმგებლობის საკითხი სხვა პირთა მიერ განხორციელებულ ყველა იმ ქმედებასთან მიმართებით, რომელიც ჩადენილ იქნა როგორც ორგანიზაციის დანაშაულებრივი გეგმის ნაწილი.¹⁵ აღნიშნული ჩანაწერით, ხაზი გაესვა მეთაურის, ორგანიზატორის, წამქეზებლის, ისე როგორც დანაშაულებრივი ბრძანების გამცემ პირთათვის პასუხისმგებლობის დაკისრებას და მათი ქმედებისათვის შესაბამისი სასჯელის ზომის განსაზღვრას; თუმცა, ეს უკანასკნელი არ ათავისუფლებდა დანაშაულის ამსრულებელ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ, წესდების თანახმად, მხოლოდ დანაშაულებრივი ორგანიზაციის წევრობა არ არის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი. ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის წარმოშობისათვის, წესდების მიხედვით, საჭიროა პირის აქტიური მონაწილეობა ორგანიზაციის მიერ განხორციელებულ დანაშაულებრივ ქმედებებში.

აღსანიშნავია, რომ დანაშაულის ჩამდენი პირისთვის (როგორც დანაშაულებრივი ორგანიზაციის წევრის მიერ ჩადენილი დანაშაულისთვის) სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების გარდა, ტრიბუნალის წესდება ასევე ითვალისწინებს ტრიბუნალის უფლებამოსილებას, დაადგინოს იმ ორგანიზაციის (დანაშაულებრივი) ბუნება, რომლის ფარგლებშიც მოქმედებდა ბრალდებული ე.ი. გამოაცხადოს კონკრეტული ორგანიზაცია დანაშაულებრივ ორგანიზაციად. აღნიშნულმა განაპირობა ტრიბუნალის მიერ შემდეგი ორგანიზაციების დანაშაულებრივ ორგანიზაციებად ცნობა: ნაცინალ-სოციალისტური გერმანული მუშათა პარტიის დამცავი რაზმი (SS);¹⁶ უშიშროების სამსახური (SD);¹⁷ მესამე რაიხის საიდუმლო სახელმწიფო პოლიცია - „გესტაპო“¹⁸; გენერალური შტაბი და

¹³ Ibid. 6.

¹⁴ ინგ.: “Whether as individuals or as members of organizations, committed any of the following crimes”.

¹⁵ “Leaders, organisers, instigators and accomplices participating in the formulation or execution of a common plan or conspiracy to commit any of the foregoing crimes are responsible for all acts performed by any persons in execution of such plan”.

¹⁶ Schutzstaffel - SS (Formed: 4 April 1925; Dissolved : 8 May 1945; Type: Paramilitary).

¹⁷ Sicherheitsdienst – SD (Formed: March 1931; Dissolved: 8 May 1945; Type: Intelligence agency).

¹⁸ Geheime Staatspolizei - Secret State Police, abbreviated Gestapo (Formed: 26 April 1933; Dissolved: 8 May 1945; Type: Secret police).

უმადლესი სარდლობა; მოიერიშე ძალები (SA).¹⁹ ამ გადაწყვეტილების სამართლებრივი საფუძველი ტრიბუნალის წესდების მე-10 მუხლით იქნა განსაზღვრული.

დასკვნის სახით, შეიძლება ითქვას, რომ ნიურნბერგის საერთაშორისო ტრიბუნალი ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის დანერგვის კუთხით პირველი საერთაშორისო სამართლებრივი ინსტრუმენტია. ტრიბუნალმა უზრუნველყო თავად დანაშაულის ჩამდენი პირების გასამართლება და მათზე ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება.²⁰

2. ტოკიოს საერთაშორისო ტრიბუნალის როლი

შორეული აღმოსავლეთისთვის შექმნილი საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის (ტოკიოს ტრიბუნალი) შექმნა პრაქტიკულად განაპირობა პოტსდამის დეკლარაციის²¹ მიერ გაცხადებულმა ამოცანამ, სათანადოდ დაესაჯათ ომის დამნაშავეები. პოტსდამის დეკლარაციას, თავის მხრივ, წინ უძღოდა კაიროს დეკლარაცია,²² სადაც შეერთებული შტატები, ჩინეთი და დიდი ბრიტანეთი იაპონიის აგრესიის აღკვეთისათვის აუცილებელ ნაბიჯებზე შეთანხმდნენ.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, პოტსდამის დეკლარაციის ერთ-ერთ მთავარ ამოცანად დასახელდა მართლმსაჯულების აღსრულების მიზნით ომის თითოეულ დამნაშავესთვის ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება.

კაპიტულაციის აქტზე ხელის მოწერით, იაპონიამ პოტსდამის დეკლარაციის მოთხოვნები აღიარა. ის გარემოება, რომ კაპიტულაციის აქტს მოკავშირე ძალების მხრიდან ხელს აწერდნენ შეერთებული შტატების, დიდი ბრიტანეთის, სსრკ, ჩინეთის, საფრანგეთის, კანადის, ავსტრალიის, ახალი ზელანდიის და ნიდერლანდების სამეფოს წარმომადგენლები, ეს მყარ სამართლებრივ გარანტიებს ქმნიდა როგორც დამნაშავეების ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის უზრუნველსაყოფის, ასევე საერთაშორისო სამართალში ამ პრინციპის აღიარების კუთხით.²³

¹⁹ Sturmabteilungen (Formed: 5 October 1921; Dissolved: 8 May 1945; Type: Paramilitary).

²⁰ „ნიურნბერგის სასამართლო პროცესებად“ წოდებული 12 სასამართლო პროცესის ფარგლებში გასამართლებულ იქნა სულ 177 პირი, მათ შორის ექიმები, იურისტები, ეკონომისტები და ა.შ. გასამართლებული 177 პირიდან სასიკვდილო განაჩენი გამოტანილ იქნა 24 პირის მიმართ.

²¹ Potsdam Declaration - Proclamation Defining Terms for Japanese Surrender Issued, at Potsdam, July 26, 1945 [https://avalon.law.yale.edu/20th_century/decade17.asp] [ნანახია 19.07.2020].

²² "The Cairo Declaration," November 26, 1943, History and Public Policy Program Digital Archive, Foreign Relations of the United States, Diplomatic Papers, The Conferences at Cairo and Tehran, 1943 (Washington, DC: United States Government Printing Office, 1961), 448-449, available at: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/122101> [ნანახია 19.07.2020].

²³ რაც მოგვიანებით კიდევ უფრო გამყარდა რუანდისა (The International Criminal Tribunal for Rwanda - ICTR) და ყოფილი იუგოსლავიისთვის შექმნილი (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia - ICTY) სისხლის სამართლის საერთაშორისო ad hoc ტრიბუნალების და შემდგომი სისხლის სამართლის მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) დაფუძნების შედეგად.

ტოკიოს ტრიბუნალის წესდება,²⁴ ნიურნბერგის საერთაშორისო სამხედრო ტრიბუნალის წესდების მსგავსად, ტრიბუნალს აძლევდა უფლებამოსილებას გაესამართლებინა და ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებინა შორეული აღმოსავლეთის ომის დამნაშავეებზე, როგორც ინდივიდუალურად, ისე ორგანიზაციების წევრობის გზით ჩადენილი ქმედებებისთვის. ტრიბუნალის იურისდიქცია ვრცელდებოდა შემდეგ დანაშაულებზე: მშვიდობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, ომის დანაშაული, კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული.²⁵

შედეგად, ტოკიოს ტრიბუნალის მიერ ყველა ბრალდებულის მიმართ ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპი იქნა გამოყენებული და შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნულ ნორმათა სრული გათვალისწინება და წესდების შესაბამისი მუხლების იმპლემენტაცია განხორციელდა.²⁶

ტოკიოს პროცესი საერთაშორისო სისხლის სამართალში ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის განმტკიცებისკენ გადადგმული ნაბიჯია. ამ უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო ინსტრუმენტებითა და სასამართლო პროცესების მეშვეობით ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის ჩამოყალიბების პროცესში, პრაქტიკულად მოხდა პასუხისმგებლობის წარმოშობის, მათ შორის, შემდეგი საფუძვლების გამოკვეთა: ა) დანაშაულის ჩადენის მიზნით შეთქმულებაში ან საერთო გეგმაში მონაწილეობა,²⁷ ბ) დანაშაულებრივი ორგანიზაციის წევრობა, რომლის დროსაც აუცილებელია ნებაყოფლობითი აქტიური მონაწილეობა დანაშაულებრივ საქმიანობაში.²⁸

ამასთან, „კოსტ-ნიურნბერგულ“ ეტაპად წოდებულ პერიოდში, მეორე მსოფლიო ომში გამარჯვებულ სახელმწიფოთა N10 კანონის²⁹ საფუძველზე მინიჭებული უფლებამოსილებით, შეერთებული შტატების ტრიბუნალის, ასევე საფრანგეთის ოკუპირებულ რაშტატში, დიდი ბრიტანეთის ოკუპირებულ ლიუნებურგსა და სსრკ ოკუპირებულ ზონებში გამართული სასამართლო პროცესების მიმდინარეობისას, 3000-ზე მეტი ადამიანი

²⁴ International Military Tribunal For The Far East - Special proclamation by the Supreme Commander for the Allied Powers at Tokyo January 19, 1946; charter dated January 19, 1946; amended charter dated April 26, 1946, Tribunal established January 19, 1946 https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.3_1946%20Tokyo%20Charter.pdf [ნანახია 19.07.2020].

²⁵ “The Tribunal shall have the power to try and punish Far Eastern war criminals who as individuals or as members of organizations are charged with offences which include Crimes against Peace”.

²⁶ „ტოკიოს პროცესის“ ფარგლებში (1946-1948) 16 მსჯავრდებულს მიესაჯა უვადო თავისუფლების აღკვეთა, 2 მსჯავრდებულს - განსაზღვრული ვადით თავისუფლების აღკვეთა, ხოლო სასიკვდილო განაჩენი გამოტანილ იქნა 7 პირის მიმართ.

²⁷ ე.წ. საერთო მიზნის (common desire) არსებობა, როგორც პასუხისმგებლობის წარმოშობის საფუძველი დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელებისას, ასევე შეიძლება იქნას განხილული შეთქმულებაში მონაწილეობასთან ერთად, თუმცა საერთო მიზნის არსებობის შემთხვევაში.

²⁸ From Nuremberg to Hague, The future of International Criminal Justice (2002), Philippe Sands edition, გვ.21

²⁹ Nuremberg Trials Final Report Appendix D : Control Council Law N10, Punishment of Persons Guilty of War Crimes, Crimes Against Peace And Against Humanity <https://avalon.law.yale.edu/imt/imt10.asp> [ნანახია 19.07.2020].

გასამართლდა. ეს გარემოება ნათლად მიუთითებს, რომ ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის გამოყენება მოხდა არამხოლოდ ნიურნბერგისა და ტოკიოს საერთაშორისო ტრიბუნალების მიერ, არამედ მოკავშირე ძალების მიერ ოკუპირებულ ტერიტორიებზე გამართული სასამართლო პროცესების ფარგლებშიც.³⁰

დასკვნა

სტატიის მიზანია გაანალიზებულია რამდენიმე საერთაშორისო ინსტრუმენტი, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის დანერგვას საერთაშორისო სისხლის სამართალში. კერძოდ, განხილულ იქნა ნიურნბერგისა და ტოკიოს საერთაშორისო ტრიბუნალების იურისდიქცია, ასევე ის საერთაშორისო შეთანხმებები და ხელშეკრულებები, რომლებიც წინ უძღოდა ამ ორი, მეტად მნიშვნელოვანი საერთაშორისო ტრიბუნალის შექმნას. პრაქტიკულად, სწორედ ზემოაღნიშნული ინსტრუმენტების მიერ მოხდა ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პრინციპის დამკვიდრება საერთაშორისო სისხლის სამართალში. განხილული დოკუმენტები ამკვიდრებს ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის პრინციპს, თუმცა დეტალურად არ განასხვავებს მეთაურის, წამქეზებლის, ამსრულებლის თუ დანაშაულებრივი ჯგუფის წევრთა მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებებისას თანაამსრულებლობის თუ თანამონაწილეობის პასუხისმგებლობის ფორმებს, რაც მოგვიანებით რუანდის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალის პრეცედენტულ სამართალში დადგინდა; ამსრულებლობის ცნებას და სახეებს, რაც მოგვიანებით იქნა ჩამოყალიბებული რომის სტატუტის მიერ; ამსრულებლის ქმედების შესაბამისობას სხვა თანაამსრულებლის მიზანთან; არაპირდაპირი თანაამსრულებლობის საფუძველებს, რაც მოგვიანებით ჩამოყალიბებული იქნა იუგოსლავიისთვის შექმნილი სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალის მიერ და ა.შ.

სტატიის ფარგლებში გაანალიზდა საერთაშორისო სისხლის სამართლის განვითარების ის პერიოდი, როდესაც, ერთი მხრივ, საერთაშორისო სისხლის სამართალში ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის დანერგვა და, შესაბამისად, მშვიდობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის, ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული და ომის დანაშაულების ჩადენაში ბრალდებულ პირთა ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დადგენა პირველად გახდა შესაძლებელი, ხოლო, მეორე მხრივ, საფუძველი ჩაეყარა ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრინციპის შემდგომი განვითარების შესაძლებლობას რუანდისა და ყოფილი იუგოსლავიისთვის შექმნილი *ad hoc* სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალებისა და მუდმივმოქმედი სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს მიერ.

³⁰ აქვე უნდა აღინიშნოს რომ „N10 კანონის მიხედვით“ ინდივიდუალური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება მოხდებოდა ნებისმიერი პირის მიმართ, თუ იგი დანაშაულებრივ ქმედებაში მონაწილეობდა როგორც ამსრულებელი, ორგანიზატორი, წამქეზებელი, ასევე, როგორც დანაშაულებრივი ორგანიზაციის წევრი ან იყო პოლიტიკური ან სამხედრო მეთაური.